



Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

ATZINUMS **pārbaudes lietā Nr.2017-8-20A** Rīgā

2017.gada 9. maijā

Nr. 6-6/15

*Par ēdināšanas pakalpojumu maksu
Saldus novada pašvaldības pirmsskolas izglītības iestādēs*

Tiesībsarga birojā ir izskatīta pārbaudes lieta, kas tika ierosināta, pamatojoties uz Saldus novada iedzīvotāju (turpmāk – iesniedzēji) iesniegumiem par ēdināšanas pakalpojumu maksu Saldus novada pašvaldības pirmsskolas izglītības iestādēs. Iesniegumos norādīts, ka Saldus novada pašvaldības pirmsskolas izglītības iestādēs ir salīdzinoši augstas bērnu ēdināšanas pakalpojuma izmaksas, proti, par izglītojamo ēdināšanas pakalpojumiem pirmsskolas izglītības iestādēs “Sienāzītis” un “Īkstīte” vecākiem jāmaksā 2,85 *euro* dienā. Minētā cena saistīta ar to, ka pašvaldība ēdināšanas maksā iekļāvusi virkni izmaksu pozīciju, kas pēc būtības būtu jāapmaksā no pašvaldības budžeta, piemēram, pavāru algas, elektrības izmaksas u.c.

[1] Saskaņā ar Saldus novada pašvaldības 26.01.2017. sniegto atbildi Nr.4-35.1/311 Saldus novada pašvaldības pilsētas administratīvajā teritorijā atbilstoši Saldus novada domes lēmumam pašvaldības izpilddirektors ar rīkojumu nosaka visām pirmsskolas izglītības iestādēm vienotu ēdināšanas pakalpojumu maksu, bet pagasta pārvaldēs iepriekš minēto maksu nosaka pārvalžu vadītāji. Katrā Saldus novada pašvaldības teritoriālajā vienībā ir noteikta atšķirīga maksa atbilstoši izstrādātajai izmaksu tāmēi. Izmaksu tāmē ir iekļautas šādas pozīcijas: alga, sociālais nodoklis, ēdināšanas bloka komunālie maksājumi (elektrība, ūdens, kanalizācija, siltums), saimniecības preces, pārtika u.c.. Pamatojoties uz izmaksu tāmē, vecāki apmaksā visus ar ēdināšanas pakalpojumu saistītos izdevumus.

Saskaņā ar Izglītības likuma 17.panta trešās daļas 11.punktu pašvaldībai ir pienākums noteikt tos izglītojamos, kuru ēdināšanas izmaksas sedz pašvaldība. Ņemot vērā iepriekš minēto, Saldus novada pašvaldība sedz šādas izmaksas:

1. 20% apmērā no ēdināšanas maksas katram bērnam, ja no vienas ģimenes pirmsskolas izglītības iestādi apmeklē 2 un vairāk bērnu;

2. 1.00 EUR apmērā dienā 5 un 6 gadus veciem pirmsskolas izglītības iestādes audzēkņiem, kuri apgūst obligāto izglītību.

Bērnu, kuri neietilpst minētajās grupās, ēdināšanas izmaksas pilnā apmērā sedz vecāki.

Lai objektīvi izvērtētu pārbaudes lietā esošo informāciju, tiesībsargs izlases kārtā lūdza 16 pašvaldībām sniegt informāciju par praksi ēdināšanas izmaksu aprēķinā. Pārbaudes lietas ietvaros tika aptaujātas 16 pašvaldības: Rīga, Liepāja, Jelgava, Valmiera, Jēkabpils, Ķekavas novads, Siguldas novads, Ādažu novads, Bauskas novads, Babītes novads, Mārupes novads, Brocēnu novads, Preiļu novads, Smiltenes novads, Rūjienas novads un Alūksnes novads.

Izvērtējot aptaujāto pašvaldību sniegtās atbildes, secināms, ka pašvaldībās pastāv dažāda ēdināšanas pakalpojuma nodrošināšanas prakse bērniem pirmsskolas izglītības iestādēs. Daļa pašvaldību ēdināšanas pakalpojumu pirmsskolas izglītības iestādēs nodrošina par saviem resursiem (pavāru atalgojums, saimnieciskie izdevumi u.c.) un vecākiem jāapmaksā tikai pārtikas produktu izmaksas. Daļa pašvaldību iestādes virtuves bloka izmaksas iekļauj ēdināšanas maksas kopējās izmaksās, un vecāki tās apmaksā. Vēl ir pašvaldības, kas ēdināšanas pakalpojumu iepērk ārpus pakalpojuma veidā un vecāki apmaksā faktiskās izmaksas.

Piemēram, Ādažu novada dome norāda, ka ēdināšanas pakalpojumus izglītības iestādēs, tai skaitā pirmsskolā, iepērk ārpus pakalpojuma veidā saskaņā ar Publisko iepirkumu likumu, iznomājot telpas ēdināšanas pakalpojuma sniedzējiem. Ēdināšanas maksa Ādažu pirmsskolas izglītības iestādē ir 2,04 EUR bez PVN dienā, savukārt Kadagas pirmsskolas izglītības iestādē - 1,80 EUR bez PVN dienā. Ēdināšanas izmaksās ir iekļauti visi izdevumi, kas pakalpojuma sniedzējiem rodas, sniedzot pakalpojumu. Maksu par ēdināšanu sedz bērnu vecāki, izņemot, ja ģimenei piešķirts trūcīgās vai maznodrošinātās ģimenes statuss. Šajā gadījumā pašvaldība saskaņā ar saistošajiem noteikumiem par sociālās palīdzības piešķiršanas kārtību Ādažu novadā pakalpojuma sniedzējiem sedz izmaksas 1,49 EUR dienā, bet pārējo piemaksā vecāki.

Valmieras pilsētas pašvaldības ēdināšanas maksas aprēķinā ietilpst šādas izmaksu pozīcijas: pārtikas produkti, atalgojums, komunālie pakalpojumi, materiāli tehniskais nodrošinājums un pārējās izmaksas (personāla apmācība, ūdens un produktu analīzes, transporta izmaksas, dezinfekcijas un saimniecības līdzekļi, iekārtu remonts u.c.). Vecāki sedz faktiskās izmaksas par ēdināšanas pakalpojumu. Maksa par ēdināšanas pakalpojumu 1 - 3 gadus veciem izglītojamiem ir 1,85 EUR, bet 4 - 6 gadus veciem izglītojamiem – 2,13 EUR, kas ir noteikta iepirkuma rezultātā. Ja izglītojamais iestādē uzturas nepilnu dienu un izmanto brokastu un pusdienu ēdienreizi, tad maksa tiek noteikta 75% apmērā no minētās maksas, savukārt, ja izglītojamais izmanto tikai pusdienu ēdienreizi, tad maksa tiek noteikta 50% apmērā.

Saskaņā ar Mārupes novada pašvaldības sniegto atbildi pirmsskolas izglītības iestādēs par vienu dienu bērnu vecāki maksā:

- 1) pirmsskolas vecuma bērniem vecumā 1-2 gadi – 2,20 EUR;
- 2) pirmsskolas vecuma bērniem vecumā 3-6 gadi – 2,84 EUR.

Ēdināšanas maksas aprēķinā ietilpst: produktu iegādes un piegādes izmaksas, darba samaksa – darbiniekam regulāri izmaksājamā atlīdzība par darbu, kura ietver darba algu, piemaksas, prēmijas un jebkuru cita veida ar darbu saistītu atlīdzību, kā arī valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas un nodokļi, ēdināšanas pakalpojuma nodrošināšanai nepieciešamās iekārtu izmaksas, ēdināšanas pakalpojuma nodrošināšanai nepieciešamās inventāra izmaksas, ēdināšanas pakalpojuma nodrošināšanai nepieciešamie saimniecības (uzkopšanas un dezinfekcijas) līdzekļi, administratīvie izdevumi (piemēram, biroja preces, sakaru pakalpojumi u.c.), virtuves telpu, palīgtelpu, iekārtu un inventāra noma, nomas maksa par ēkai (būvei) piesaistītā zemes gabala vai tā daļas lietošanu proporcionāli iznomātajai telpu platībai, kā arī nekustamā īpašuma nodoklis par iznomātajām telpām, telpu apdrošināšanas izdevumi, elektroenerģijas izdevumi, siltumenerģijas izdevumi, ūdens apgādes un kanalizācijas izdevumi, atkritumu apsaimniekošanas izdevumi, neplānotie izdevumi.

Ēdināšanas izmaksas vidēji veido 54% - produktu izmaksas un 45% - ražošanas izmaksas. Mārupes novada pirmsskolas iestādēs bērnu vecāki sedz ēdināšanas pakalpojuma faktiskās izmaksas.

Pretēja situācija ir, piemēram, Rīgā, Smiltēnē, Jēkabpilī un Alūksnē, kur vecākiem ir jāmaksā tikai par pārtikas produktiem, bet saimnieciskos izdevumus sedz pašvaldība.

Saskaņā ar Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departamenta sniegto informāciju pirmsskolas izglītības iestādes nodrošina ēdināšanas pakalpojumu vispārējās izmaksas no saviem resursiem (iestādes telpas; aprīkojums; inventārs; elektroenerģijas, siltumenerģijas, ūdens apgādes, kanalizācijas un atkritumu apsaimniekošanas izdevumi; izdevumi par saimniecības (uzkopšanas un dezinfekcijas) līdzekļiem; iekārtu remonta un uzturēšanas izdevumi; darba samaksa – darbiniekam regulāri izmaksājamā atlīdzība par darbu, kura ietver darba algu, piemaksas, prēmijas un jebkuru cita veida ar darbu saistīto atlīdzību, kā arī valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas). Vecākiem par ēdināšanas pakalpojumu (brokastis, pusdienas un launags) jāmaksā 1,99 EUR dienā un aprēķinā ņemtas vērā tikai pārtikas produktu faktiskās izmaksas, kuras nosaka iepirkumu rezultātā noslēgtie pārtikas preču piegādes līgumi.

Līdzīga prakse ir Alūksnes novada pašvaldībā. Bērnu vecākiem par ēdināšanas pakalpojumiem pašvaldības pirmsskolas izglītības iestādēs jāmaksā vidēji 1,27EUR dienā. Ēdināšanas maksas aprēķinā, ko sedz bērnu vecāki, ietilpst pārtikas produktu izmaksas. Ēdiena pagatavošanas un citi saimnieciskie izdevumi tiek apmaksāti no pašvaldības budžeta.

Ņemot vērā iepriekš minēto, secināms, ka pašvaldību prakse pirmsskolas izglītības iestāžu audzēkņu ēdināšanas pakalpojuma nodrošināšanā ir atšķirīga. Pašvaldības dažādi arī izprot pienākumu noteikt tos izglītojamos, kuru ēdināšanas izmaksas sedz pašvaldība. Daļa pašvaldību šādas izglītojamo grupas ir noteikušas, daļa nav noteikušas vispār vai ir noteiktas izglītojamo grupas, kuru ēdināšanas izmaksas pašvaldība sedz daļēji. No minētā izriet, ka valstī nav vienotas sistēmas bērnu ēdināšanas pakalpojumu finansēšanā un rēķinā iekļautās izmaksu pozīcijas ievērojami atšķiras atkarībā no ģimenes dzīvesvietas. Tādējādi ir konstatējams vienlīdzības principa pārkāpums.

[2] Likuma "Par pašvaldībām" 15. panta pirmās daļas 4. punkts nosaka, ka pašvaldībām viena no autonomajām funkcijām ir pirmsskolas un skolas vecuma bērnu nodrošināšana ar vietām mācību un audzināšanas iestādēs.

Saskaņā ar 2013.gada 17.septembra Ministru kabineta noteikumu Nr.890 "Higiēnas prasības bērnu uzraudzības pakalpojuma sniedzējiem un izglītības iestādēm, kas īsteno pirmsskolas izglītības programmu" 37.punktu pirmsskolas izglītības iestāde nodrošina bērnu ēdināšanu atbilstoši normatīvajiem aktiem par pārtikas aprīti uzraudzību un normatīvajiem aktiem par uztura normām izglītības iestāžu izglītojamiem, sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūciju klientiem un ārstniecības iestāžu pacientiem.

Izglītības likuma 17.panta trešās daļas 11.punktā ir noteikta pašvaldības kompetence noteikt tos izglītojamos, kuru ēdināšanas izmaksas sedz pašvaldība. No minētā netieši izriet, ka pārējo izglītojamo ēdināšanas izmaksas sedz vecāki vai valsts.

Saskaņā ar Izglītības likuma 60.panta pirmās daļas 2.apakšpunktu izglītības iestāžu dibinātāji nodrošina šo iestāžu finansējumu, ievērojot izglītības iestāžu uzturēšanas un saimnieciskos izdevumus, tai skaitā saimnieciskā personāla darba algas.

Pamatojoties uz Izglītības likuma 17.panta trešās daļas 7. un 10.punktu punktu pašvaldības pienākums ir uzturēt tās padotībā esošās izglītības iestādes un nodrošināt tās padotībā esošo izglītības iestāžu saimniecisko, tehnisko un medicīnas darbinieku darba samaksu.

Saskaņā ar 2012.gada 31.jūlija Ministru kabineta noteikumu Nr.533 "Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām" 1.pielikuma "Vispārējās pirmsskolas izglītības programmas paraugs" 27.punktu saimnieciskā, tehniskā un medicīniskā personāla darba samaksu nodrošina no dibinātāja finanšu līdzekļiem.

Budžetu izdevumu klasifikāciju atbilstoši ekonomiskajām kategorijām nosaka Ministru kabineta 2005.gada 27.decembra noteikumi Nr.1031 "Noteikumi par budžetu izdevumu klasifikāciju atbilstoši ekonomiskajām kategorijām" (turpmāk – MK noteikumi Nr.1031). Atbilstoši MK noteikumu Nr.1031 pielikumam EKK 2363 uzskaita ēdināšanas izdevumus, savukārt EKK 2220 uzskaita izdevumus par komunālajiem pakalpojumiem. Tātad, aprēķinot pašvaldības izmaksas, atsevišķi ir jāizdala izdevumi par ēdināšanu un komunālajiem pakalpojumiem.

Ņemot vērā, ka ēdināšanas bloks ir izglītības iestādes sastāvā un nav loģiska pamata ēdināšanas bloka izmaksas izdalīt no izglītības iestādes kopējām izmaksām, pašvaldībai ir pienākums apmaksāt visus iestādes saimnieciskos izdevumus, tai skaitā darbinieku algas, no sava budžeta. Tomēr saskaņā ar pašvaldību sniegtajām atbildēm ēdināšanas maksas aprēķinā ietilpst tādas izmaksu pozīcijas kā pavāru atalgojums (ēdinātāja uzņēmuma darbinieki), administrācijas izmaksas (piemēram, par rēķinu sagatavošanu), inventāra iegāde, komunālie pakalpojumi, neparedzētie izdevumi (medicīnas komisijas izmaksas pavāriem, aptieciņas) u.tml.

Šāda situācija skaidrojama ar to, ka neviens normatīvais akts šobrīd skaidri nenosaka, kādiem izmaksu komponentiem būtu jāietilpst ēdināšanas pakalpojuma maksā. Ņemot vērā, ka pašvaldībām nav vienotas metodikas, pēc kā būtu

iespējams vadīties, ēdināšanas pakalpojuma izmaksu pozīcijas, kas jāapmaksā vecākiem, ievērojami atšķiras. Vienlaikus secināms, ka neviens normatīvais akts arī nenosaka tiešu vecāku pienākumu segt sava bērna ēdināšanas izmaksas pirmsskolas izglītības iestādēs.

Nemot vērā, ka pirmsskolas izglītības apguves process ir nesaraujami saistīts arī ar bērnu ēdināšanu pirmsskolas izglītības iestādē, ir nepieciešams noteikt vienotu metodiku ēdināšanas pakalpojuma izmaksu aprēķinam un skaidri noteikt, kādas izmaksas sedzamas no pašvaldības budžeta, bet kādas jāsedz bērnu vecākiem (pēc analogijas ar mācību līdzekļiem). Tiesībsarga ieskatā nav pieļaujama situācija, kad vecāki, apmaksājot bērna ēdināšanas pakalpojumu, sedz izmaksas par zemes nodokli, pavāru algām u.c. Saimnieciskās izmaksas ir jāsedz no pašvaldības budžeta.

Līdz ar to aicinu Saldus novada domi pārskatīt ēdināšanas pakalpojuma izmaksu tāmē iekļautās pozīcijas un apmaksāt iestādes saimnieciskos izdevumus no pašvaldības budžeta. Vienlaikus aicinu noteikt tos izglītojamos, kuru ēdināšanas izmaksas pilnā apmērā sedz pašvaldība (nevis daļēji), kā to paredz Izglītības likuma 17.panta trešās daļas 11.punkts.

Lai novērstu pašvaldību nevienlīdzīgo praksi ēdināšanas pakalpojuma izmaksu segšanā, aicinu Izglītības un zinātnes ministriju izstrādāt grozījumus Izglītības likumā, precizējot pašvaldības un bērnu vecāku pienākumus ēdināšanas pakalpojuma nodrošināšanā (apmaksāšanā), kā arī izstrādāt vienotu metodiku ēdināšanas pakalpojuma izmaksu aprēķinam.

Pamatojoties uz Tiesībsarga likuma 25. panta otro daļu, ar šo atzinumu **pārbaudes lietu pabeidzu**, konstatējot vienlīdzības principa pārkāpumu ēdināšanas izmaksu segšanā un trūkumus normatīvajā regulējumā attiecībā uz bērnu ēdināšanas izmaksu aprēķinu un apmaksu pirmsskolas izglītības iestādēs.

Vienlaikus pārbaudes lietas ietvaros tika konstatēts, ka vairākas pašvaldības, pretēji Izglītības likuma 17.panta trešās daļas 11.punktam, nav noteikušas tos izglītojamos, kuru ēdināšanas izmaksas sedz pašvaldība. Saskaņā ar Tiesībsarga likuma 11. panta 4. punktu viena no tiesībsarga funkcijām ir atklāt trūkumus tiesību aktos un to piemērošanā, kā arī veicināt šo trūkumu novēršanu jautājumos, kas saistīti ar cilvēktiesību un labas pārvaldības principa ievērošanu. Ņemot vērā iepriekš minēto, tiesībsargs vērsīsies pie attiecīgajām pašvaldībām ar aicinājumu novērst konstatētos trūkumus saistošajos noteikumos.

Tiesībsargs

J.Jansons